

KRIMINALISTIKADA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR

Mansurov Oybek Olim o'g'li

Doktorant

Tel: +998 99 135 22 37

Elektron pochta: oybekjono585@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10002344>

Sud ekspertiza faoliyatini raqamlashtirish bir necha jihatlarida ko'rib chiqiladi: tergovchining qidiruv va kognitiv faoliyati samaradorligini oshirish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish, ushbu faoliyatni samarali tashkil etish, shuningdek, kompyuter texnikasi, dasturiy ta'minot va jinoyatlarni tergov qilish texnologiyalari. "Virtual izlar" haqidagi munozara misoli bu masalaning murakkabligini ko'rsatadi. Bunga munosabat bildiriladi.

So'nggi yuz yillikning 70-yillarida yuridik adabiyotlarda barcha kompyuter axbaroti, axborot texnologiyalari bilan bog'liq jinoyatlarning yangi ko'rinishlari paydo bolayotgani haqida fikrlarni aniq bildira boshlashdi. Bunga muvofiq bu ko'rinishdagi jinoyatlar bilan kurashishga yo'naltirilgan maxsus usullar va vositalarni qamrab oluvchi kriminalistikaning yangi yo'nalishi shakilana boshladi.

Raqamli kriminalistika (digital forensics) – kompyuterlar, malumotlarini saqlash tizimlari, kompyuter tarmoqlarida, mobil va boshqa raqamli qurilmalarda joylashgan raqamli dalillarni yig'ish va jinoyatlarni (insidentlarni) tadqiq qilish haqidagi amaliy fan, kriminalistikaning bir bo'limi.

Raqamli kriminalistika masalalari bu raqamli dalillarni saqlash, indentifikatsiya qilish, olish va hujjatlashtirish hisoblanadi¹.

Biz yaxshi bilamizki, jamiyat kompyuterlashtirish ta'sirida o'zgargan va raqamli haqiqat afsona emas, ertak emas, balki uzoq kelajak, lekin bizning hozirgi. Kasbiy faoliyatimizda har birimiz kompyuterlardan foydalanamiz (kompyuterlashtirish jamiyat - elektron hisoblash texnologiyasini inson hayotining barcha sohalariga joriy etish jarayoni), jarayonlarni tezlashtirish imkonini beruvchi turli xil gadjetlar, dasturlar o'zaro ta'sir qilish, ma'lumotlarga kirish, to'plash, saqlash, uzatish va qayta ishlashni osonlashtirish minimal jismoniy kuch. Bularning barchasi jamiyatni axborotlashtirish deb ataladi. Axborotni formatlash - bu axborotga bo'lgan ehtiyojni qondirish va fuqarolarning, davlat organlarining huquqlarini amalga oshirish uchun maqbul shart-sharoitlarni yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy jarayonidir.

Raqamli kriminalistikaning turlariga to'xtalsak raqamli kriminalistikani 3 turga ajratish mumkin; **kompyuter kriminalistikasi**, bu ilm va san'at, u qayta tiklash uchun maxsus usullardan foydalanishni, kompyuter jinoyatlari bilan bog'liq elektron ma'lumotlar tahlili va haqiqiyligini tekshirishni talab etadi. Unda qonun bilan kompyuter ilmlari, axbarot texnologiyalari va boshqa texnik masalalar birlashtiradi.

Tarmoq kriminalistika- ancha oldin paydo bo'lgan va xavfsizlik tahlili bo'yicha mutaxassislar ancha yillardan beri Wireshark va boshqa trafik analizatorlardan foydalanishadi. Birinchidan, foydalanuvchilar maksimal tezroq shubhali harakatlarni aniqlash maqsadida tarmoq kriminalistikasi vositalariga faolroq tayanadigan bo'lishdi. Ikkinchidan, xavfsizlik tizimlari ishlab chiquvchilar bunday shubhali harakatlarni aniqlash bo'yicha ixtisoslashgan yechimlar yaratishdi.

Axborot vositalarning qo'llanilishi bilan sodir etiladigan barcha jinoyatlarni mos holda to'rt guruhga ajratish mumkin; sodir etishda kompyuter texnika vositasi jinoiy tajovuz predmeti sifatida xizmat qiluvchi jinoyatlar, sodir etilishda kompyuter texnikasi vositasi va kompyuter axboroti jinoyatlarni sodir etish vositasi kabi xizmat qiluvchi jinoyatlar, kompyuter axboroti tajovuz predmeti hisoblanuvchi boshqa jinoyatlar, kompyuter axboroti sohasidagi jinoyatlar

Raqamli kriminalistika- bu jinoyatlarni (insidentlarni) tadqiq qilish va kompyuterlarda, ma'lumotlarni saqlash tizimlarida, kompyuter tarmoqlarida, mobil va boshqa raqamli qurilmalarda joylashgan raqamli dalillarni yig'ish haqidagi, kompyuter axboroti shakliga ega dalillarni tadqiq qilish va olish usullari haqidagi, buning uchun qo'llaniluvchi texnik vositalar haqidagi amaliy fandır.

Raqamli kriminalistikaning vazifasi raqamli dalillarni saqlash, identifikatsiyalash, olish va hujjatlashtirish hisoblanadi.

Kriminalistikani tadqiq etish usullari haqida to'xtalsak bu daliliy axborotlardan foydalanish, tadqiq qilish, yig'ish namunalarini qabul qilish, qoidalar tizimidir.

Kriminalistikani tadqiq qilish usullari umumilmiy va maxsus usullarga ajratiladi.

Umumilmiy usullar odatda nafaqat kriminalistikani tadqiq qilishda, balki fanning boshqa sohalarida ham foydalanuvchi usullar tushuniladi. Asosiy umumilmiy usullarga avvalambor kuzatish, taqqoslash, umumlashtirish, eksptrapolyatsiya, tavsiflash, modellashtirish taalluqli.

Kuzatish hodisa, faoliyatni maqsadli qabul qilishdir. Kriminalistik tadqiqotda odamlar moddiy obyektlarni jinoyat ishtirokchilarning criminal, postkriminal harakatlari (hodisa va jinoyat jarayonining boshqa ishtirokchilarining harakatlari.

AKTdan foydalanish jinoyatlar. Keng foydalanish axborot kompyuter texnologiyalar tergov jarayonini algoritmlashtirish sohasidagi keyingi ishlanmalarga hissa qo'shadi umumiy jinoyat va uning alohida bosqichlari; - sohadagi didaktik muammolarni hal qilish tergovchilarni, sud-tibbiyot ekspertlarini, sud ekspertlarini tayyorlash, qayta tayyorlash, malakasini oshirish, malaka oshirish ularning malakasi va tajriba almashishi. Tabiiyki, savol tug'iladi: sudtibbiyot fani axborot jamiyatida qanday rivojlanadi, u o'z predmetini, tuzilmasini saqlab qoladimi degan savollarga ushbu orqali yechim topsak bo'ladi tergovchi, turli huquqni muhofaza qilish organlari o'rtasidagi o'zaro hamkorlik imkoniyatlarini kengaytirish hokimiyat organlari, jinoyatlarni tergov qilish bo'yicha ekspert institutlari va boshqalar². Balki bu kriminologiyaning umumiy nazariyasida virtual izlar haqidagi ishlanmalarni, topish, qayd etish, tadqiq qilishning yangi texnik vositalaridan foydalanish, isbotlashda sud-tibbiy ahamiyatga ega axborot va texnologiyalardan foydalanishni birlashtirgan mustaqil xususiy kriminologik ta'limot vujudga keladi. tergovchining PPD samaradorligi va boshqalar.

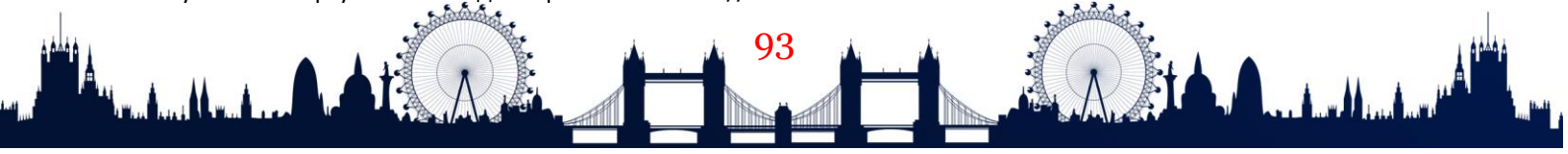
Boshqa yo'llari ham mavjud yo'l - mavjud ta'limotlarni modernizatsiya qilish (izlar haqida, tergovni tashkil etish kibertologiya kichik bo'limiga ega bo'lish orqali shaxsiy usulda jinoyatlarni tergov qilish bloklari paydo bo'lishi ulkan axbarot massivini tahlil qilishga asoslangan standart kompyuterlar algoritmlari uchun yo'l mavjud bo'ladi³.

Asosiy xulosalarga keladigan bo'lsak kriminalistik axborot tizimlari TQT uchun turli hujjatlarni rasmiylashtirishni tezlashtiradi va yoki osonlashtiradi; kerakli meyoriy aktlarni, izohlarni toppishni, maslahat olishlarni tezlashtiradi; ham ommaviy, ham yopiq barcha ma'lumotlar bazasi, hisoblar, qo'llanmalarga ruxsatni tezlashtiradi va osonlashtiradi; xabarlarni ushlab olish bilan bog'liq TQT o'tkazilishini avtomatlashtiradi va tezlashtiradi.

Kontr-forenzika - bu raqamli dallilarni qidirish, aniqlash va mustahkamlash usullariga qarshi usullardir. Anti kriminalistik texnikaning sezilarli qismi - professional emas, lekin soda ham emas, Anti-kriminalistik bozor sezilarli darajada kriminalistik bozordan kichik.

Поляков В. В. Средства совершения компьютерных преступлений / В. В. Поляков, С. А. Лапин // Докл. Том. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники. – Томск, 2014. – С. 162–166.

Смушкин А. Виртуальные следы в криминалистике // Законность. – 2012. – № 8. – С. 43–45.

Jinoyatlarni ochish va tergov qilish sub'ektlarini kriminalistik tayyorlashni amalga oshirishda o'rganishning amaliy tomoniga katta e'tibor beriladi. Shunday qilib, jinoyatni tergov qilish sub'ektlarini kasbiy kriminalistik tayyorlashning asosiy jihatlaridan biri bu tergov amaliyotida zamonaviy kriminalistik texnikadan foydalanish qobiliyatidir. Bu ta'lim jarayoniga axborot texnologiyalari va dasturiy texnik yechimlarni, masofaviy ulanishning zamonaviy tizimlarini, skanerlar yordamida daktiloskopik massivlarni saqlash, maxsus dasturiy ta'minotni joriy etishga qaratilgan⁴.

Shunday qilib, bugungi kunda mahalliy va xorijiy olimlarning alohida jihatlarini o'rganishga qaratilgan ko'plab ilmiy ishlari mavjud: ta'limni raqamlashtirish, zamonaviy texnik va kriminal vositalarni tayyorlashda foydalanish, fosh etish va tergov sub'ektlarining kasbiy mahoratini oshirish. jinoyatlar. Biroq, o'zaro bog'liqlikda kriminalistik ta'lim, raqamli ta'lim va raqamli texnologiyalar bugungi kungacha e'tiborga olinmagan.

Xulosa qilib aytganda, kriminalistikada raqamli texnologiyalarni joriy qilish jinoyatchilikni tezda aniqlash va uni olishga yordam beradi. Shuningdek, bu kabi ishlarni amalga oshirish mamlakat taraqqiyoti uchun ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.Y.Yusupov, SH.R.Gulomov, N.B.Nasrullayev Raqamli kriminalistika. Toshkent-2020
2. Поляков В. В. Средства совершения компьютерных преступлений / В. В. Поляков, С. А. Лапин // Докл. Том. гос. ун-та систем упр. и радиоэлектроники. – Томск, 2014. – С. 162–166.
3. Смушкин А. Виртуальные следы в криминалистике // Законность. – 2012. – № 8. – С. 43–45.
4. Krasnenko Yu. V. The use of digital technologies in criminalistic training of subjects of crime investigation

---

⁴ Krasnenko Yu.V. The use of digital technologies in criminalistic training of subjects of crime investigation.

